

АНАЛІЗ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 175 КК УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

О.М.Олейнічук

кандидат юридичних наук, викладач
кафедри філософії та суспільних дисциплін
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Анотація

Олейнічук О.М. Аналіз злочину, передбаченого статтею 175 КК України у контексті законодавства Російської Імперії. – Стаття.

У статті досліджуються історичні передумови розвитку кримінальної відповідальності за невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат у період з XVIII століття та до початку XX століття.

Ключові слова: історична ретроспектива, історичні передумови розвитку, кримінальна відповідальність, невиплати, заробітна плата, стипендія, пенсія, соціальний захист.

Abstract

Oleinichuk O. Analysis of the crime under the Article 175 of The Criminal Code of Ukraine in a context of the legislation of the Russian Empire. – Article.

The article analyses the historic background of development of criminal responsibility for nonpayment of wages, scholarships, pensions or other payments established by law over the period from the 18th up to the beginning of the 20th century.

Key words: historical retrospective view, historic background of development, criminal responsibility, non-payment, wages, scholarship, pension, social protection.

Постановка проблеми. Дослідження витоків кримінальної відповідальності за невиплату заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших

установлених законом виплат в певні історичні періоди, зумовлює необхідність продовження пошуку історичних передумов розвитку зазначеної відповідальності на території нашої держави у період з XVIII століття та до початку XX століття і визначає актуальність цієї роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий внесок у дослідженні питань кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст.175 КК України, зокрема зробили П.П. Андрушку, І.О. Зінченко, С.Я. Лихова, Є.І.Соктоєва, А.В. Тарасенко, Є.В. Шевченко та інші.

Мета статті полягає у дослідженні історичної ретроспективи розвитку кримінальної відповідальності за невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат у період з XVIII століття і до початку XX століття.

Основні результати дослідження. Починаючи з давніх часів, крок за кроком закріплювалися у законодавстві різних історичних періодів норми, що поклали початок тим соціальним гарантіям які діють у наш час. Одними із численних та основних прикладів є частина сьома статті 43 Конституції України, якою передбачено, що право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом, а також стаття 46 Конституції України, згідно якої громадяни мають право на соціальний захист [1]. Вивчення історичної ретроспективи виникнення саме кримінальної відповідальності за невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат, що передбачена статтею 175 КК України є досить важливим, адже в статті 1 КК України закріплено, що завданням Кримінального кодексу України є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності тощо [2]. Для правильного розуміння такого словосполучення як «історична ретроспектива», перш за все наведемо визначення його складових у такому значенні, як їх дає «Великий тлумачний словник сучасної української мови» В.Т. Бусела. Словосполучення «історична ретроспектива» розглянемо у їх взаємозв'язку. Врахувавши зазначене, «історична» – пов'язана з певним періодом розвитку суспільства [5, с.507]; «ретроспектива» – звернення до минулого; огляд, аналіз минулих подій [5, с.1217]. Таким чином, ми будемо

розглядати історичну ретроспективу розвитку зазначеної кримінальної відповідальності, як огляд та аналіз законодавства відповідного періоду, пов'язуючи його з певним періодом розвитку суспільства. З'ясувавши це перейдемо до самого пошуку історичної ретроспективи розвитку на території нашої держави кримінальної відповідальності за злочин передбачений статтею 175 Кримінального кодексу України.

Враховуючи специфіку суспільного розвитку у досліджуваному періоді, перш за все, розпочнемо пошук історичної ретроспективи розвитку кримінальної відповідальності за невиплату будь-яких установлених законом виплат, беручи за основу законодавство відповідного періоду. При цьому, ми не ставимо перед собою завдання досліджувати всі без виключення джерела в усьому їх розмаїтті, а лише ті, як історично склалося, є пам'ятками національного правотворення, були найбільш використовувані на території сучасної України і які на нашу думку, будуть корисними щодо пошуку витоків зазначеної кримінальної відповідальності.

Для періоду з XVIII та майже до кінця XIX століття також характерна дія на території нашої держави вже дослідженого нами Статуту 1588 року, адже як вже вказувалося він був чинним майже до середини XIX століття [3]. Актуальність даного джерела права для зазначеного періоду також підтверджує навіть те, що майже усі науковці, які досліджували кодифікаційні роботи в Україні у XVII – на початку XIX століття дійшли висновку, що Статут 1588 року широко використовувався для створення таких українських збірок права XVIII ст. як «Права, за якими судиться малоросійський народ» (1743), «Суд і розправа в правах малоросійських» (1750), «Екстракт малоросійських прав» (1767), «Зібрання малоросійських прав» (1807) та ін. [6, с.5-6].

Окрім Статуту 1588 року іншим важливим нормативним документом, що діяв на території сучасної України у цей період був Артикул військовий (законодавство періоду розвитку абсолютизму), який вперше був виданий у 1715 році, стосувався армії і переважно містив норми кримінального права [7, с.314-389]. Військові артикули без значних змін діяли для військ у воєнний час до 1812 року (до видання Польового кримінального укладення 1812 року), а в

мирний час – до 1839 року, тобто до видання Військово-кримінального статуту [7, 320]. У главі восьмій (назва на рос. «О корму и жалованье») в статті 66 ми знаходимо саме витoki зазначеної нами кримінальної відповідальності, а саме: «Никто да не дерзает отнюдь от подчиненных своих жалованье, плату, провианту, платье и прочее, что оным дается, удержать и оных в том обижать. Такожде и мундирные деньги, и иные полковые иждивения со излишеством более вычитать, как учреждено. В противном случае оный равным наказанием, как выше помянуто, наказан будет.» [7, с.339-340]. Зазначена відповідальність полягала в позбавленні винного офіцера чину без звільнення зі служби та в подальшому засланні його на галеру або покарання смертю «як злодій живота позбавлений буде». В коментарі до статтів 65–66 зокрема зазначається, що це нові склади військових посадових злочинів, раніше російському законодавству не відомі [7, с.371]. Інший статт 68 передбачав кримінальну відповідальність «без усякої милості» публічному організатору бунту за невчасно або не в повній мірі виплачену платню «жалованье».

Отже, зазначену норму (Статт 66), хоча і тільки для військових, можна з повною впевненістю також вважати сучасним аналогом ст.175 КК [190, с.130; 322, с.339-340]. Передусім на що потрібно звернути увагу, так це на те, що «Об'єктом у всіх подібних нормах, ми будемо визнавати суспільні відносини, які гарантують одержання відповідно зазначених у цих нормах виплат, а предметом цього злочину була платня, плата, провіант, плаття (одяг) та інше, що дається підлеглому, а також мундирні гроші та інші полкові утримання стягнуті надмірно ніж встановлено. Як бачимо потерпілими були підлеглі, а об'єктивна сторона цього злочину характеризувалася активними діями, що полягали в утриманні або надмірному вилученні відповідних складових зазначеного вище предмета та нанесенні цим образи. Відповідним суб'єктом як слідує з цієї норми була будь-яка особа, що мала підлеглих. Так як обіду важко віднести до наслідків, то цей злочин був з формальним складом. Суб'єктивна сторона полягала у прямому умислі, адже про це говорить вираз: «Ніхто тепер й не наважиться ...», а саме те, що коли особа посміє вчинити ці заборонені дії, то це свідчить про її свідомий вчинок та бажання. Вразило нас й максимальне

покарання, як за крадіжку – смерть. Отже, можна зробити висновок, що розглянута норма 1715 року мала всі сучасні ознаки складу злочину і є дійсно також одним із перших кримінальних витоків сучасного аналогу, що діяв на значній території сучасної України».

У зв'язку з намаганнями царизму поширити на українській землі загальноросійське законодавство, у Російській імперії на початку XIX ст. почала здійснюватися кодифікація права. Загальне керівництво кодифікаційними роботами здійснював М.Сперанський. Українську кодифікаційну комісію очолив граф П.Завадський. В результаті у 1840–1841 роках на Україну поширюється загальноросійське цивільне і кримінальне законодавство. З 1840 р. починає діяти 15-й том Зводу законів Російської імперії, а саме: прийнятий у 1832 році Звід законів кримінальних. З погляду кодифікаційної техніки книга перша 15-го тому Зводу законів – Звід законів кримінальних – була першим в історії Росії кодексом кримінального права. Далі у 1845 р. прийняте Уложення про покарання кримінальні та виправні. Це Уложення зазнало три редакції у 1857, 1866 та 1885 роках. З 1 вересня 1868 року вступив у силу Військовий статут про покарання. Далі у 1886 році виходить Військово-морський статут про покарання. У 1903 році підготовлений новий кримінальний кодекс – Кримінальне уложення, який був підписаний імператором, але цілком так і не набрав сили. У 1906 році були введені в дію тільки розділи про державні злочини та деякі окремі статті Кримінального уложення. Нове законодавство цілком ґрунтувалося на принципах буржуазного кримінального права [8, с.251-256; 9; 10; 11; 12; 13; 14].

Дослідивши перший в історії Росії кодекс кримінального права 1832 року [9], що діяв на території України з 1840 по 1845 рік, ми практично не знайшли в ньому відповідних витоків кримінальної відповідальності зазначеної в цій роботі, за виключенням статті 265, що увійшла в Укладення про покарання кримінальні та виправні 1845 року, суть якої полягала у покаранні начальника за штрафи з підлеглих без дійсної їхньої вини, або надмірні стягнення, які по суті також зменшують доходи підлеглих.

Прийняте у 1845 році Уложення про покарання кримінальні та виправні

(далі – Уложення 1845 року), а також наступні три його редакції, виявилися більш досконалішими щодо врахування зазначеної вище відповідальності. Слід відмітити, що дещо полегшив пошук відповідних витоків у цей період, виданий у 1871 році Проект Уложення про покарання кримінальні та виправні 1844 року [10] (далі – Проект), який як додаток, містить у вигляді таблиць Порівняльний табель статей Зводу законів Російської імперії 1832 року з цим Проектом, а також Порівняльний показник статей Проекту з відповідними статтями Укладення, видань 1845, 1857, 1866 років та Статуту про покарання, що виносяться мировими судьями. Далі проаналізуємо названі вище нормативно-правові акти. Так, першою ми знаходимо норму, яка як зазначено у відповідному Проекті є новою та непередбаченою у Зводі законів кримінальних 1832 року, згідно якої начальник, який затримує, без особливої законної причини, належну його підлеглому платню або ж інші грошові або інші видачі, піддається за це: грошовому стягненню вдвічі проти суми або ціни неправильно їм затриманої. Отже, у Проекті це стаття 422, в Укладенні 1845 року – 430, його редакції 1857 року – 444 та редакцій 1866 і 1885 років – 399 [10, с.152; 11, с.105; 13, с.51]. У зазначеній нормі «предметом злочину була платня, інші грошові, і не тільки, видачі, що законно належали підлеглому. Потерпілим був підлеглий. Об'єктивна сторона полягала у затримці, без особливої законної причини, належних підлеглому виплат, що могли на нашу думку виражатися у формі дії так і бездіяльності. Суб'єктивна сторона цього злочину – тільки прямиї умисел, у сучасному розумінні, адже зазначене діяння вчиняється усвідомлено без особливої законної підстави. Суб'єктом цього злочину був начальник. Цікавою тут була і санкція, що стягнена сума або ціна має бути удвічі більше затриманої». Наступною нормою, що на нашу думку містила потрібні нам витоки, була норма яка вже згадувалася вище у Зводі законів кримінальних 1832 року (стаття 265), що увійшла в Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 року і наступні його редакції з додаванням нової частини в якій зазначається, що начальник зобов'язаний відшкодувати підлеглому незаконно стягнуті кошти. У Проекті це стаття 425, в Уложенні 1845 року – 433, його редакції 1857 року – 447 та редакцій 1866 і 1885 років – 402 [9, с.95; 10, с.153;

11, с.106; 13, с.52]. Із зазначеного випливає, що підлеглий працівник був захищений законом від неправомірних відрахувань із його заробітної плати.

Далі зазначені документи містили норму, відповідно до якої, приходо-витратники, тобто по-сучасному касири, яким було довірено збереження коштів, які призначені на виплату платні чиновникам і на канцелярські витрати, за недбалість в їх збереженні і за протизаконне вживання їх на свої витрати, піддавалися: покаранням і стягненням на тій же підставі, як і скарбники. Далі також зазначається, що у разі коли такі кошти не могли бути стягнуті з касирів, то відповідне відшкодування недостач здійснювали канцелярські чиновники, що обрали їх на цю посаду. У Проекті це стаття 501, в Уложенні 1845 року – 512, його редакції 1857 року – 528 та редакцій 1866 і 1885 років – 483 [10, с.181; 11, с.125; 13, с.62]. Вважаємо, що тут «слід звернути увагу на суб'єктів цього злочину – касирів, а також канцелярських чиновників, що їх призначили. В об'єктивній стороні слід виділити, що наведене діяння полягали у недбалому збереженні і протизаконному вживанні на свої витрати призначених коштів для виплат платні чиновникам. Як бачимо у суб'єктивній стороні досліджуваного вище злочину, ще додавався й корисливий мотив, а саме це показує наступний вираз: протизаконне вживання їх на свої витрати». Іншою не менш важливою та цікавою для нас була норма, згідно якої, якщо власники фабрик, заводів і мануфактур, раніше закінчення домовленого з працівниками цих закладів часу, самовільно знижував плату своїх працівників, або ж будуть змушував їх, замість належної їм плати грішми, одержувати її товарами, хлібом або іншими будь-якими предметами, то вони за це піддавалися: грошовому стягненню від ста до трьохсот карбованців, і, понад того, зобов'язані винагородити за понесені внаслідок цього працівниками збитки. У Проекті це стаття 1733, в Укладенні 1845 року – 1794, його редакції 1857 року – 1868 та редакцій 1866 і 1885 років – 1359 [10, с.577; 11, с.333; 13, с.145]. Щодо зазначеної тут норми, то слід звернути увагу, що «предметом цього злочину були безпосередньо гроші, адже у ній прямо зазначено на заборону одержувати плату товарами, хлібом або іншими предметами тощо. Потерпілими – були працівники. Об'єктивна сторона полягала у дії щодо самовільного зниження плати працівникам раніше

закінчення домовленого з працівниками фабрик, заводів і мануфактур часу, або у примушуванні їх одержувати оплату у натуральному виразі. Також тут мало місце відповідальність саме за неповну виплату заробітної плати. Важливим для нашого дослідження був і суб'єкт названого злочину, а саме: власники фабрик, заводів і мануфактур. Суб'єктивна сторона полягала лише в прямому умислі, адже лише свідомо можливо самовільно понижати або змушувати одержувати платню іншою аніж грошовою формою».

До зазначеного вище слід доповнити, що в Уложенні про покарання кримінальні та виправні редакції 1885 року добавлені ще дві статті 1359¹ та 1359² [13, с.145]. Відповідно до статті 1359¹ за видачу робочим людям найманої плати не готівкою, але відділеними від процентних паперів купонами, як такими, які ще непідлягають оплаті, так і такими, термін платежу по яких вже наступив, винні в тім наймачі або уповноважені ними особи піддавалися: грошовому стягненню від п'ятдесятьох до трьохсот карбованців. У цій статті, аналогічно «як і в попередній, предметом були гроші, які повинні бути виплачені тільки готівкою, а не іншим передбаченим нею способом. Потерпілими – були робочі люди найманої праці. Об'єктивна сторона цього складу злочину – це діяння, що полягало в неналежній видачі саме заробітної плати, а саме – не готівкою. Суб'єктом – були наймачі або уповноважені ними особи. Суб'єктивна сторона – це тільки прямий умисел, адже зазначені особи усвідомлювали, що виплачують кошти не готівкою».

Статтею 1359² передбачено, що за здійснення провин, передбачених у статтях 1359 і 1359¹ цього Уложення, утретє, або хоча б у перший і другий раз, але коли ці провини викликали на фабриці або заводі хвилювання, що супроводжувалося порушенням тиші або порядку, і спричинили вживання надзвичайних заходів для придушення безладів, завідувач фабрикою або заводом піддається: арештові на час до трьох місяців і; понад того, може бути позбавлений права завідувати фабриками або заводами на час до двох років. Також заслуговує на нашу увагу те, що якщо майстер, а тим більше помічник майстра, буде викритий у тім, що він не давав достатньо своєму учню їжі та відпочинку, то він за це піддавався: грошовому стягненню від п'яти до двадцяти

п'яти карбованців сріблом у ремісничу скарбницю тощо. У Проекті це частина статті 1763, в Уложенні 1845 року – 1825, його редакції 1857 року – 1900 та редакцій 1866 і 1885 років – 1378 [10, с.583; 11, с.337; 13, с.148]. У зазначеній нормі ми звернули увагу на новий для нас предмет злочину як незабезпечення повноцінного харчування учнів майстром або його помічником.

Зміст ще однієї статті, що містить потрібні нам витoki кримінальної відповідальності полягав у наступному, якщо ремісничий майстер не буде платити своїм помічникам майстра у визначений час дійсну договірну плату, то, у випадку приношення на нього скарги, він піддається: арештові на час від одного до трьох днів і зобов'язаний, понад того, задовольнити законну вимогу своїх помічників майстра. У Проекті це стаття 1766, в Укладенні 1845 року – 1828, його редакції 1857 року – 1903 та редакцій 1866 і 1885 років – 1381 [10, с.584; 11, с.338; 13, с.148]. Щодо зазначеної тут вище норми, то виділимо, як і в попередньому прикладі, лише окремі важливі з нашої точки зору ознаки цього злочину «Потерпілими – були помічники майстра, а відповідним суб'єктом – був ремісничий майстер. З об'єктивної сторони цей склад мав місце якщо виплати не були здійснені у визначений час та у домовленому розмірі. Також про зазначений злочин має бути повідомлено письмово у формі скарги».

Зміст останньої знайденою нами норми серед визначених вище правових документів, що встановлює кримінальну відповідальність, не тільки за невиконання заробітної плати, а й безпосередньо пов'язаного з цим підтримання життєвого рівня простих людей був таким: якщо у зв'язку з невиконанням помічником його обов'язків у відношенні до забезпечення продовольством його кріпосних людей, вони будуть примушені харчуватися милостинею, то за кожного пійманого у проханні милостині людини з власника стягується по одному карбованцю п'ятдесят копійок сріблом. Ця норма була заснована на статті 1014 Зводу Законів про стани і у Проекті це була стаття 1840, в Уложенні 1845 року – 1905, його редакції 1857 року – 1981, у редакції 1866 року була відмінена у зв'язку з скасуванням кріпосного права у 1861 році [10, с.606]. Зауважимо, що вказана тут норма є досить застарілою, а тому не потребує нашого детального розгляду.

Досить цікавим для нас був також Військовий статут про покарання 1868 року, в якому розділ II глави дев'ятої «Про слабкий за підлеглими нагляд і зловживання влади в зносинах начальників з підлеглими» у другому відділенні «Про протизаконне затримання начальниками платні, провіанту й інших речей і грошей, що підлягають підлеглим» містило дві відповідних статті 182 та 183 [12, с.64-65], що відповідно визначали покарання в залежності від того чи вчинюється злочин з корисною метою або без такої. У редакції 1899 року це відповідно статті 176 і 177 [15, с.68-69]. Стаття 182 передбачає, що начальник, винний в затриманні, з корисливих мотивів, будь-чого з платні, провіанту, грошей, зароблених нижніми чинами на вільній або казенній роботі, та інших речей і грошей, що належать підлеглим на утримання, у нагороду або допомогу, а рівно в утриманні з них, з тим же наміром, будь-яких відрахувань, піддається за це, понад сплату скривдженим протизаконно з них утриманого або віднятого: утраті всіх особливих прав і переваг і посилянню на проживання до Сибіру по четвертому ступені 19 статті цього статуту (це означало заслання на проживання в Томську або Тобольську губернії, з ув'язненням на час від одного до двох років), або у віддалені, крім Сибірських, губернії по другому ступені 21 статті цього статуту (тут також додатково, крім заслання, передбачалось ув'язнення на час від шести місяців до одного року). Також тут ми бачимо, що коли ж зазначений злочин супроводжувався будь-яким у відношенні до підлеглих утиском або примусом, то винний начальник піддавався: одному з покарань, визначених за вимагання.

У статті 183 зазначено, що начальник, винний в затриманні платні або інших належних підлеглим грошей або провіанту без корисливої мети і для використання на витрати по довіреній йому частині, піддається: дисциплінарному стягненню, або утриманню на гауптвахті від одного до трьох місяців, або відмові від посади (у редакції 1899 року в цю санкцію додано ще звільнення зі служби). Понад цього він зобов'язаний винагородити підлеглих за всі збитки, понесені ними від протизаконних його розпоряджень. Якщо ж злочин, був вчинений хоча і без корисливої мети, супроводжувався будь-яким, у відношенні до підлеглих, утиском або примусом, то винний піддається:

одному з покарань, визначених 152 статтею цього статуту (дана відсильна норма передбачає покарання як за перевищення або протизаконну бездіяльність влади, тобто відставку від служби, або ув'язнення у фортеці від восьми місяців до одного року і чотирьох місяців, або розжалуванню в рядові, або виключенню зі служби з позбавленням або без позбавлення чинів, або, у випадках особливо вагомих, утраті всіх особливих прав і переваг та заслання на проживання до Сибіру). Із порівняння наведених норм можна зробити висновок, що у нормі із такою суб'єктивною ознакою, як корисливий мотив, передбачено більш тяжке покарання, а також на нього впливає утиск або примус підлеглих. У третьому відділенні цієї ж глави «Про використання підлеглих на невідповідні обов'язкам служби посади» статтею 186 передбачалося, що начальник, який використовує підлеглих йому нижніх чинів на роботах без сплати відповідної винагороди, піддається: позбавленню всіх особливих прав і переваг і зісланню на проживання до Сибіру по четвертому ступеню 19 статті цього статуту. Коли ж цей злочин супроводжується примусом до робіт погрозами або насильством: піддається одному з покарань, визначених за вимагання [12, с.66].

Варто відмітити, що у попередній статті 185, начальник, який задіє підлеглих навіть за відповідну винагороду на роботи які не відповідають званню підлеглих, в невизначений час та зі шкодою для служби також підпадає відповідальності, але відповідно менш суворій. У редакції 1899 року це відповідно статті 180 і 179 [15, с.69-70]. Зазначене свідчить, що відсутність винагороди за працю, навіть протизаконну, значно підвищувало кримінальну відповідальність.

У главі дванадцятій «Про злочини і провини по управлінню довіреним по службі майном і збереженню оногo» відділенні першому «Про злочини і провини при прийомі казенних грошових сум і речей, що надходять у скарбницю, при вимозі і відпустці цих предметів і при нагляді за виконанням договорів» статтею 224 зазначалося [12, с.78] (у редакції 1899 року – 216 [15, с.82]), що за всяке даремне уповільнення в прийомі грошових сум, або предметів постачання військ і військових закладів, або ж у задоволенні будь-кого належними від скарбниці грошми, або у видачі квитанцій, винні, понад

обов'язок винагородити за заподіяний цим збиток або витрати, піддаються: стягненню дисциплінарному; а коли будуть обставини, що особливо збільшують провину: відставці від служби, або відмови від посади. Коли ж зазначене учинено з корисливих мотивів, то винні присуджуються: до покарань, визначених за вимагання. Враховуючи, що нами вже розбиралися аналогічні норми, звернемо увагу лише на спосіб вчинення цього злочину – уповільнення в прийомі грошових сум тощо, або ж у задоволенні будь-кого належними відскарбниці грішми, або у видачі квитанцій. Зазначений спосіб відрізняється від сучасної затримки відповідних виплат лише тим, що не зазначено саме періоду (терміну) протягом якого ці виплати мають бути здійснені.

Розглянувши зазначений період можна зробити висновок, що законодавець у цей п'ятий період приділяв значну увагу гарантуванню в отриманні належних платежів як цивільними так і військовими та встановлював при цьому відповідні кримінальні відповідальності, але у військових ця відповідальність була значно більш суворою.

Для шостого періоду (кінець XIX – початок XX століття) є характерним те, що розглянуті в попередньому періоді нормативні акти кримінального спрямування, продовжують діяти і у цьому періоді. Це насамперед Уложення про покарання кримінальні та виправні у редакції 1885 року та Військовий статут про покарання у редакції 1899 року.

Новий кримінальний кодекс – Кримінальне укладення, підготовлений у 1903 році, як уже зазначалося вище, хоч і був підписаний імператором, але цілком так і не набрав сили. У 1906 році були введені в дію тільки розділи про державні злочини та ще деякі окремі статті. У Кримінальному укладенні 1903 року ми знаходимо статтю 364 [14, с.486], що увібрала в себе з певними уточненнями три статті Укладення про покарання кримінальні та виправні у редакції 1885 року – 1359, 1359¹ та 1359² [13, с.145]. Аналіз останньої норми показав, що вона увібрала у себе декілька зазначених статей. Також ми звернули увагу на зміні суб'єкта цього злочину. У новій статті це завідувач заводом, фабрикою, промислом або ремісничим закладом або їх заступник, а раніше ми виділяли: власники фабрик, заводів і мануфактур (у Проекті це

стаття 1733, в Укладенні 1845 року – 1794, його редакції 1857 року – 1868 та редакцій 1866 і 1885 років – 1359. Як бачимо із розвитком капіталістичної форми власності власники були замінені відповідно на завідувачів та їх заступників. Тут вже ми бачимо пряму схожість із сучасним суб'єктом відповідного складу злочину, закріпленого у ст.175 КК, але з однією відмінністю – зазначено тільки перелічених керівників підприємств, установ та організацій без їх заступників. У статті 370 Кримінального уложення також зазначалося, що капітан пароплаву або морського судну, винний у невиконанні встановлених законом правил, в нашому випадку, в розрахунках із службовцями, карався: грошовою пенею не більше трьохсот карбованців. У цій статті нас може зацікавити такий спеціальний суб'єкт вказаного злочину як капітан пароплава або морського судна. Так як зазначений суб'єкт відсутній у нині чинній ст.175 КК, то маємо рацію щодо її доповнення наступним змістом у частині перелічення таких суб'єктів, а саме: капітаном будь-якого судна у разі покладення на нього відповідних законних обов'язків. Тут варто додати наступні доводи зроблені Л.М.Давиденко, а саме: «Крім міжнародних та національних правових актів у сфері торговельного мореплавства, права, обов'язки та відповідальність капітана визначаються також і судновласником. Звичайною практикою на суднах під прапором іноземних держав стало покладання на капітана обов'язків ведення суднової бухгалтерії, виплати екіпажу заробітної плати, та інших. В кожній конкретній судноплавній компанії можуть бути передбачені специфічні обов'язки капітана, які закріплюються, зокрема, у Системі управління безпечною експлуатацією судна, що розробляється кожним судновласником відповідно до вимог Міжнародного кодексу по управлінню безпечною експлуатацією суден та попередження забруднення моря 1993 р.» [16, с.427].

Згідно статті 374 цього Уложення, наймодавець, винний у примусовій розплаті із сільським робітником не грішми, а товаром або іншими предметами, карається: грошовою пенею не більше ста карбованців. Якщо учинено розплату купоном, термін оплати якого хоча б і наступив, або знаком, що представляє умовну цінність, то винний карається: грошовою пенею не більше трьохсот

карбованців [14, с.497]. Зазначена норма також нас зацікавила частково, але саме формою діяння, що полягає у примусі працівників отримати розрахунок із ними натуральною формою оплати. З наведених статей Кримінального уложення досить помітно проглядається намагання законодавця того часу врахувати інтереси різних категорій працівників, що свідчить про значні досягнення в соціальному гарантуванні прав робітників.

Висновок. Розглянувши нормативно-правові документи у визначений нами час, можна зробити висновок, що законодавець у цей період приділяв значну увагу гарантуванню в отриманні належних платежів як цивільними так і військовими та встановлював при цьому відповідні кримінальні відповідальності. Але слід зазначити, що у військових ця відповідальність була значно більш суворою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Урядовий кур'єр від 13.07.1996, №129-130.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III // Голос України від 19.06.2001 №107.
3. Олейнічук О.М. Історичні передумови розвитку на території України кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 175 КК України (XIV – початок XVIII століття) / О.М. Олейнічук // Юридична наука. – 2011. – №4-5. – С.150-158.
4. Топчій В.В. Кримінально-правова характеристика невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175 КК України): Дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Топчій Василь Васильович. – К., 2009. – 271 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.– 1728 с.
6. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. – Том III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2 кн. – Кн. 2 / За ред.

- С.Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса: Юридична література, 2004. – 568 с.
7. Российское законодательство X-XX веков. В девяти томах. – Т.4. Законодательство периода становления абсолютизма. – М.: Юрид. лит., 1986. – 512 с.
 8. Музыченко П. П. История государства и права Украины: Учеб. пособие. – 6-е изд., испр. и доп. – К.: Знання, 2008. – 588 с. – (Высшее образование XXI века).
 9. Сводъ законовъ уголовныхъ. – Санкт-Петербургъ Въ Типографіи Второго Отделения Собственной Его Императорскаго Величества Канцелярии, 1832. – 561 с.
 10. Проектъ уложенія о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ, внесенный въ 1844 году въ Государственный Советъ, съ подробнымъ означеніемъ основанийъ каждого изъ внесенныхъ въ сей проектъ постановленій. – Санкт-Петербургъ, 1871. – 802 с.
 11. Уложеніе о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ и Уставъ о наказаніяхъ мировыми судьями налагаемыхъ, по издан. 1866 г., и продолж. 1868 г., и всемя позднейшимъ дополненіямъ опубликованнымъ въ Сборн. Правит. Распор. и Правит. Вестнике, съ разьясненіемъ ихъ по решеніямъ ихъ по решеніямъ кассационныхъ департаментовъ правительствующаго сената, съ приведеніемъ статей законовъ, на которыя содержатся въ улженіи и уставе ссылки и алфавитнымъ указателемъ. – Москва, 1872. – 561 с.
 12. Военскій уставъ о наказаніяхъ. – Санкт-Петербургъ Въ Типографіи Второго Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1868. – 121 с.
 13. Сводъ законовъ російской имперіи (изданіе неофициальное). Полный текстъ всехъ 16 томовъ, согласованный съ последними продолженіями, постановленіями, изданными въ порядке ст.87 Зак. Осн., и позднейшими узаконеніями: в 5 кн., в 16 тт. / Подъ ред. и съ примечаніями И.Д.Мордухай-Болтовскаго. Составили: Н.П.Балкановъ, С.С.Войтъ,

В.Э.Герценбергъ. - СПб.: Русское Книжное Товарищество "Деятель", 1912. - . -

Т. XV: Уложение о наказанияхъ уголовныхъ и исправительныхъ. Изданіе 1885 г. - 1913. - 274 с.

14. Уголовное уложение 22 Марта 1903 г. - Изданіе Н.С.Таганцева. - С.-Петербургъ, 1904. - 1125 с.

15. Воинскій уставъ о наказанияхъ (изданіе неофициальное), со включеніемъ всехъ позднейшихъ узаконеній, последовавшихъ въ измененіе текста сего Устава. - 2-е изд. испр. и доп. - С.-Петербургъ: Военная Типографія (въ зданіи Главного Штаба), 1899. - 123 с.

16. Давиденко Л. М. Особливості правового статусу капітана судна в міжнародному мореплаванні. Актуальні проблеми держави і права, 2011. т. Вип. 60. С. 425-429.

РЕПОЗИТАРІЙ УДНУ